

LAVINIA

Ursula K. Le Guin bij Boekerij:

Aardzee 1

Aardzee 2

Lavinia

Ursula K. Le Guin

LAVINIA

Vertaald door
De Vertaalzusjes

ISBN 978-90-225-9871-9

ISBN 978-94-023-2084-8 (e-book)

NUR 342/302

Oorspronkelijke titel: *Lavinia*

Vertaling: De Vertaalzusjes

Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio, Amsterdam

Omslagbeeld: © Cover Kitchen

Zetwerk: Elgraphic

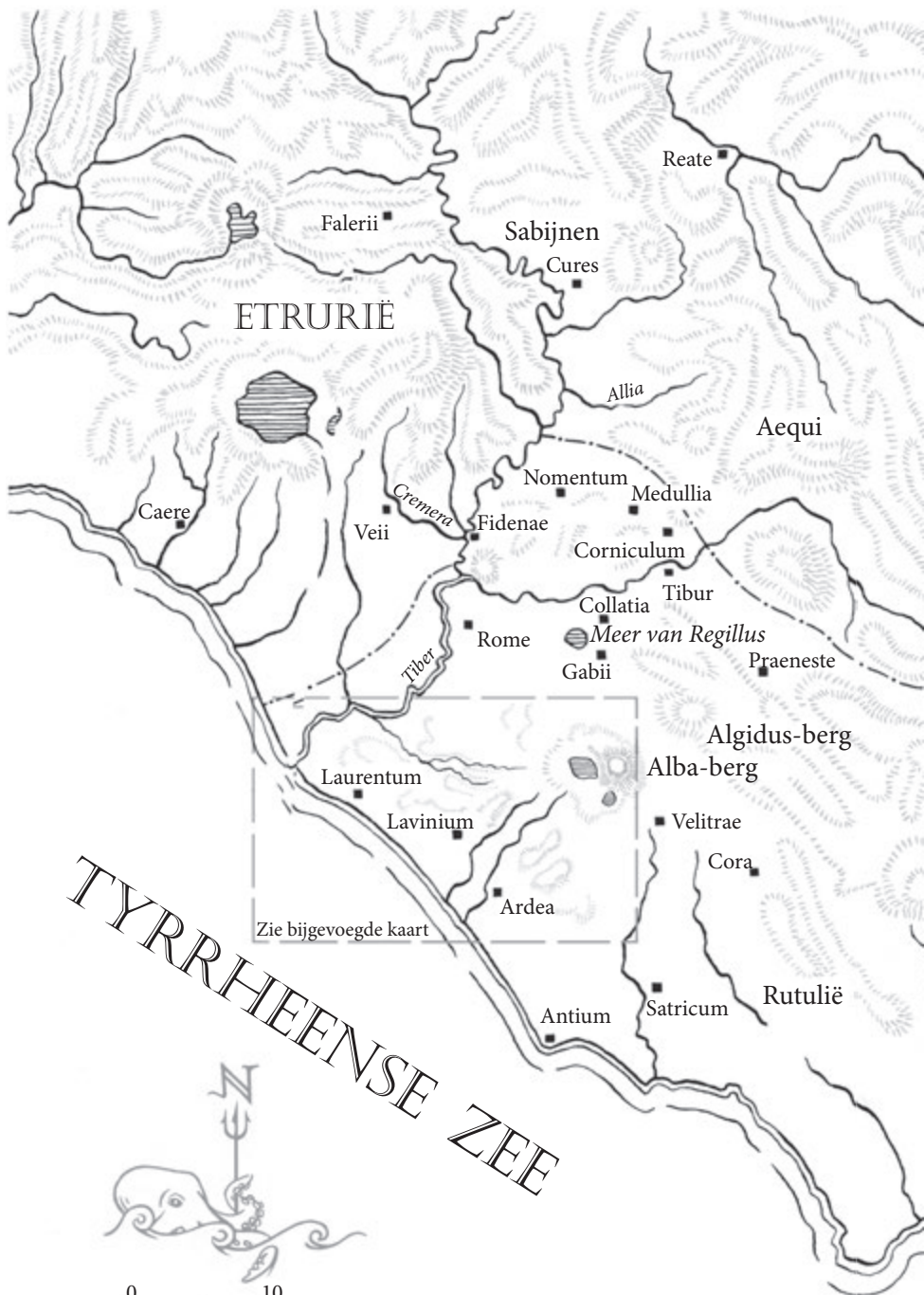
© 2008 Ursula K. Le Guin

© 2023 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*sola domum et tantas servabat filia sedes,
iam matura viro, iam plenis nubilis annis.
multi illam magno e Latio totaque petebant
Ausonia...*

Een alleenstaande dochter, nu rijp voor een man,
nu op huwbare leeftijd, was de drijvende kracht achter
het grote gezin. Velen kwamen uit streken van Latium en
heel Ausonia om haar het hof te maken...

ETRURIË

Falerii

Sabijnen

Reate

Cures

Caere

Veii

Cremera

Nomentum

Medullia

Fidenae

Corniculum

Collatia

Tibur

Rome

Meer van Regillus

Gabii

Praeneste

Laurentum

Lavinium

Ardea

Algidus-berg

Alba-berg

Velitrae

Cora

Antium

Satricum

Rutulie

Allia

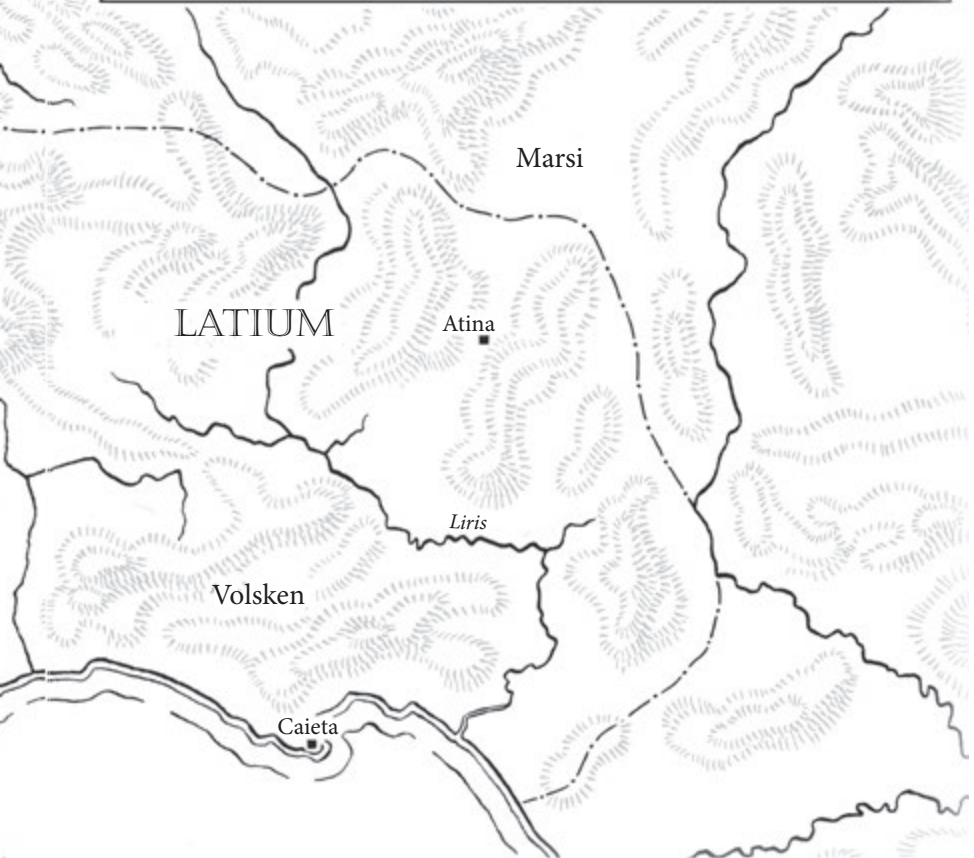
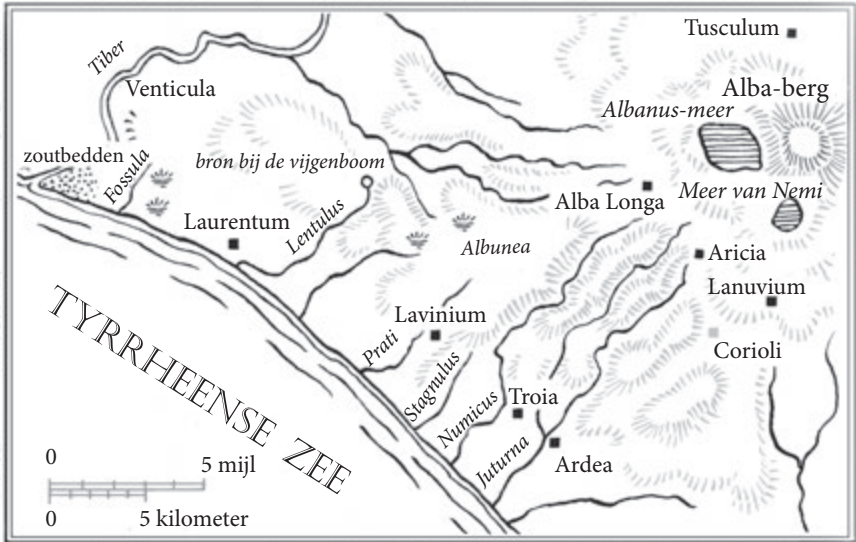
Tiber

Zie bijgevoegde kaart

TYRRHEENSE ZEE

0 10
mijl

IK LIEP NAAR DE ZOUTBEDDEN BIJ DE MONDING VAN DE RIVIER, in mei van mijn negentiende jaar, om zout te halen voor de heilige maaltijd. Tita en Maruna gingen met me mee, en mijn vader stuurde een oude tot slaaf gemaakte en een jongen met een ezel mee op pad om het zout naar huis te dragen. Het is maar een paar mijl naar de kust, maar we besloten er 's avonds te eten. We laadden het arme ezeltje vol en namen de hele dag de tijd voor de heenreis, voordat we ons kamp opzetten op een met gras bezaaide duin boven de stranden van de rivier en de zee. Met zijn vijven aten we rondom het vuur. We vertelden verhalen en zongen liederen terwijl de zon in de zee zakte en het mei-avondgloren steeds donkerder blauw kleurde. Daarna sliepen we onder de zeewind.

Ik werd wakker bij het eerste ochtendgloren. De anderen waren nog diep in slaap. De vogels begonnen net aan hun ochtendkoor. Ik stond op en liep naar de monding van de rivier. Ik schepte wat water in het kommetje van mijn handen en liet een deel als offer er weer uit klateren voordat ik een slokje nam, terwijl ik de naam van de rivier uitsprak: Tiber, Vader Tiber, en zijn oude geheime namen: Albu, Rumon. Toen dronk ik, genietend van de lichtziltige smaak van het water. De hemel was nu zo licht dat ik de hoge,

kantelende golven kon zien op de plek waar de stroming samen-smolt met het naderende getij.

Daar voorbij, op de schimmige zee, zag ik schepen: een vloot grote, zwarte schepen. Ze waren afkomstig uit het zuiden en voeren in de richting van de monding van de rivier. Aan weerskanten van elk schip bewoog een lange serie roeispanen omhoog, als slaande vleugels in de schemering.

Een voor een doorklieften de schepen de golven bij de zandbanken: rijzend en dalend. Een voor een kwamen ze recht op me af. Hun lange, gekromde, driedubbele snebben waren gemaakt van brons. Ik hurkte naast het water in de zilte modder. Het eerste schip voer de rivier op en gleeed langs me – duister boven me – kalm voortbewegend op het zware, zachte ritme van de roeispanen op het water. De gezichten van de roeiers waren in schaduw gehuld, maar op de hoge achterstevan van het schip zag ik een man staan die in de verte tuurde.

Er prijkt een strenge, doch open uitdrukking op zijn gezicht. Hij staart naar het duister en bidt. Ik weet wie hij is.

Tegen de tijd dat de laatste schepen langs me voeren met dat zachte, moeizame ritme en het gesuis van de peddels en ze in het bos waren verdwenen – dat weelderig op beide oevers groeide – zongen de vogels overal luidkeels hun lied en kleurde de hemel fel boven de oostelijke heuvels. Ik klom terug naar ons kamp. Niemand was wakker geworden: de schepen waren in hun slaap stilletjes aan hen voorbijgegaan. Ik vertelde hun niet wat ik had gezien. We gingen naar de zoutvlaktes en groeven genoeg van het modderige grijze spul op om zout voor het hele jaar te maken, laadden het in de mandjes van de ezels en vertrokken weer naar huis. Ik liet hen niet treuzelen, en ze klaagden en aarzelden nog even, maar we waren ruim voor het middaguur weer thuis.

Ik ging naar de koning en zei: 'Een grote vloot oorlogsschepen

voer met zonsopgang de rivier op, vader.' Hij keek me aan met een bedroefde uitdrukking op zijn gezicht. 'Nu al,' was het enige wat hij zei.

IK WEET WIE IK WAS. IK KAN JE VERTELLEN WIE IK HAD KUNNEN zijn, maar ik besta nu alleen nog in deze woorden die ik schrijf. Ik ben niet zeker van de aard van mijn bestaan en het verbaast me dat ik nu aan het schrijven ben. Ik praat uiteraard Latijn, maar heb ik dat ooit leren schrijven? Dat lijkt me onwaarschijnlijk. Iemand met mijn naam, Lavinia, heeft ongetwijfeld bestaan, maar mogelijk was zij zo anders dan mijn eigen idee van mezelf – of het idee dat mijn dichter van me had – dat het me alleen maar verwacht om aan haar te denken. Voor zover ik weet, was het mijn dichter die me ook maar enige realiteitszin schonk. Voordat hij schreef, was ik een groot mysterie: amper meer dan een naam in een stamboom. Hij wekte me tot leven, bracht me tot mijzelf, en dus stelde hij me in staat om me mijn leven en mezelf te herinneren. En dat doe ik ook, zeer levendig en met een scala aan emoties. Emoties die ik hevig voel tijdens het schrijven: misschien omdat de gebeurtenissen die ik me herinner pas bestaan als ik ze opschrijf, of toen hij ze opschreef.

Maar hij schreef ze niet. Hij deed mijn leven tekort, in zijn gedicht. Hij kortwiekte me omdat hij pas ontdekte wie ik was toen hij stervende was. Het is niet zijn schuld. Het was te laat voor hem om het nog goed te maken, om het opnieuw in overweging te ne-

men, om de halve zinnen te voltooien en het gedicht dat voor hem imperfect was geweest te perfectioneren. Hij heeft daarom gerouwd, dat weet ik. Hij heeft om me gerouwd. Wellicht zal iemand hem waar hij nu is – daarbeneden aan de andere kant van de duistere rivieren – vertellen dat Lavinia om hem rouwt.

Ik zal niet sterven. Dat weet ik vrijwel zeker. Mijn leven is te belangrijk om te eindigen in iets definitiefs als de dood. Ik beschik niet over genoeg echte sterfelijkheid. Ik zal uiteindelijk ongetwijfeld vervagen en verloren gaan in de leegte, zoals ik lang geleden had gedaan als de dichter me niet tot leven had gewekt. Wellicht verander ik in een verraderlijke droom die zich als een vleermuis vastklampt aan de onderkant van de bladeren in een boom bij de poort van de onderwereld, of in een uil die zich roert in de duistere eiken van Albunea. Maar ik hoef mezelf niet los te rukken van dit leven om het duister in te gaan zoals hij wel moest doen, die arme man. Eerst in zijn eigen verbeelding en toen als zijn eigen geest. We moeten allemaal ons eigen hiernamaals verdragen, zei hij ooit tegen me. Of dat is in elk geval een manier om zijn boodschap te vertalen. Maar dat verdoofde gelummel daar in de onderwereld, terwijl je wacht om vergeten of herboren te worden... dat is geen wezenlijk bestaan. Het is niet eens half zo wezenlijk als mijn bestaan, terwijl ik dit schrijf en jij dit leest. Het is absoluut niet zo wezenlijk als in zijn woorden: de prachtige, levendige woorden waar ik eeuwenlang in heb gewoond.

En toch is mijn rol, het leven dat hij me schonk in dit gedicht, zo saai, behalve dan dat ene moment waarop mijn haar in brand vliegt, zo kleurloos, behalve als mijn jonge wangetjes blozen als ivoor bevekt met rode verf, zo conventioneel, dat ik het niet langer kan verdragen. Als ik dan toch eeuw na eeuw moet blijven bestaan, dan moet ik minstens eenmaal uitbreken en het woord nemen. Van hem mocht ik niets zeggen. Ik moet hem mijn woorden

afpakken. Hij schonk me een lang leven, maar het was een klein leven. Ik heb ruimte nodig, ik heb lucht nodig. Mijn ziel reikt naar de oude bossen van mijn Italië, tot op de zonovergoten heuvels en de windvlagen van de zwaan en de kraai die altijd de waarheid spreekt. Mijn moeder was gek, maar ik niet. Mijn vader was oud, maar ik was jong. Ik heb een oorlog veroorzaakt, net als de Spartaanse Helena. Zij veroorzaakte die van haar omdat ze zich liet meenemen door mannen die haar wilden hebben. Ik veroorzaakte die van mij omdat ik me niet wilde laten weggeven, me niet wilde laten meenemen, omdat ik mijn man en mijn lot zelf uitkoos. De man was beroemd, het lot obscuur. Geen slechte balans.

Tegelijkertijd geloof ik soms dat ik lang geleden ben overleden en dat ik dit verhaal vertel in een voor ons tot nog toe onbekend deel van de onderwereld: een bedrieglijke plek waar we denken dat we leven. Waar we denken dat we oud worden en ons herinneren wat er is gebeurd toen we jong waren, toen de bijen zoemden en mijn haar in brand vloog, toen de Trojanen kwamen. Hoe is het immers mogelijk dat we allemaal met elkaar kunnen praten? Ik herinner me de vreemdelingen van de andere kant van de wereld, die over de Tiber voeren naar een land waar ze niets van afwisten. Hun gezant kwam naar het huis van mijn vader, verklaarde dat hij uit Troje kwam en sprak beleefd met hem in vloeiend Latijn. Hoe kan dat nou? Spreken we allemaal alle talen? Dat kan alleen gelden voor de doden, wier land zich onder alle andere landen bevindt. Hoe kan het dat jij me begrijpt, terwijl ik vijftientig of dertig eeuwen terug leefde? Spreek jij Latijn?

Maar dan denk ik: nee. Het heeft niets te maken met dood zijn. Het is niet de dood die ons in staat stelt om elkaar te begrijpen, maar poëzie.

ALS JE ME HAD ONTMOET TOEN IK THUIS WOONDE EN NOG EEN MEISJE was, had je kunnen denken dat het vage portret dat mijn dichter van me schetste – alsof hij dat met een koperen speld op was deed – best treffend was: een meisje, de dochter van een koning. Een huwbare maagd: kuis, stil, gehoorzaam. Klaar voor de wil van een man zoals een veld in de lente klaar is voor de ploeg.

Ik heb nog nooit een ploeg aangeraakt, maar ik heb onze boeren ze mijn hele leven zien gebruiken. De witte os die trekt aan het draagjuk, de man die de lange houten handvatten vastpakt die omhoogschieten en protesteren terwijl hij de ploeg door de aarde probeert te duwen. De aarde die er zo gedwee en soepel uitziet, maar toch zo hard en gesloten is. Hij gooit zijn gewicht en spierkracht in de strijd om een vore te maken die diep genoeg is voor de gerst die hij wil zaaien. Hij zwoegt totdat hij naar adem hapt en trilt van de uitputting en alleen nog maar wil liggen in de greppel, waar hij kan slapen op de harde borst van de moeder tussen de stenen. Ik heb nooit hoeven ploegen, maar ik had ook een harde moeder. De aarde zal de boer uiteindelijk omhelzen en hem dieper laten slapen dan de gerstzaden, maar mijn moeder had geen omhelzing voor mij over.

Ik was stil en meegaand, want als ik mijn stem verhief – als ik mijn wilskracht liet zien – zou ze zich misschien herinneren dat ik niet mijn broers was, en dan zou ik het zwaar te verduren krijgen. Ik was zes toen ze stierven, de kleine Latinus en de piepjonge Laurens. Ze waren mijn oogappeltjes geweest, mijn poppen. Ik speelde met hen en was dol op ze. Mijn moeder Amata waakte glimlachend over ons terwijl de spindel naar boven en beneden bewoog in haar vingers. Ze liet ons niet alleen met kinderjuffrouw Vestina en de andere vrouwen zoals een koningin zou doen, maar was de hele dag bij ons. Uit liefde. Vaak zong ze voor ons terwijl we speelden. Soms stopte ze met spinnen en sprong

ze op. Dan pakte ze mijn handen en die van Latinus, danste ze met ons en lachten we samen. ‘Mijn krijgers’, noemde ze de jongens, en ik dacht dat ze mij ook een krijger noemde, want ze was zo gelukkig wanneer ze hen krijgers noemde, en haar blijdschap was de onze.

We werden ziek. Eerst de zuigeling, toen Latinus met zijn ronde gezichtje en grote oren en heldere ogen, en toen ik. Ik herinner me de vreemde, koortsige dromen. Mijn grootvader de specht vloog op me af en pikte in mijn hoofd, ik schreeuwde het uit van de pijn. Na ongeveer een maand was ik aan de beterende hand en genas ik, maar de koorts van de jongens nam af en liep weer op, nam af en liep weer op. Ze werden steeds magerder, ze kwijnden weg. Even leek het alsof ze beter werden, Laurens dronk gulzig aan mijn moeders borst en Latinus sloop het bed uit om met mij te spelen. Maar toen kwam de koorts weer terug om hen te overmannen. Op een middag kreeg Latinus stuip trekkingen. De koorts was als een hond die een rat doodschudt. Hij werd doodgeschud. De kroonprins. De hoop van Latium. Mijn speelkameraadje. Mijn lief. Die nacht sliep het magere kleine broertje diep, zijn koorts was verdwenen. De volgende ochtend vroeg stierf hij in mijn armen met een rilling en een zucht, als een kitten. En mijn moeder werd gek van verdriet.

Mijn vader kon nooit inzien dat ze gek was geworden.

Hij heeft diep om zijn zonen gerouwd. Hij was een warme, gevoelige man en de jongens waren – zoals een man dat ziet – zijn nalatenschap. Hij beweende hen, in het begin hardop, daarna jarenlang in stilte. Maar hij had afleiding van zijn plichten als koning en hij moest de rituelen opvoeren. De troost van het terugkeerritueel, de geruststelling van de oeroude familiegeesten van zijn huis. En ook ik kon hem troost bieden, daar ik de rituelen samen met hem uitvoerde, zoals het de dochter van de koning be-

taamt. Hij hield ontzettend veel van me: zijn eerstgeboren, laat geboren kind. Want hij was veel ouder dan mijn moeder.

Zij was achttien toen ze trouwden, hij veertig. Zij was een prinses van de Rutuliërs van Ardea, hij koning van heel Latium. Zij was beeldschoon, gepassioneerd en jong. Hij een man in de bloei van zijn leven: knap en sterk, een gerenommeerde krijger die hield van vrede. Ze hadden een goed koppel kunnen zijn.

Hij gaf haar niet de schuld voor de dood van de jongens. Hij nam het mij niet kwalijk dat ik niet was overleden. Hij aanvaardde zijn verlies en concentreerde wat nog restte van de hoop in zijn hart op mij. Hij ging door. Hij werd elk jaar grijzer en somberder, maar hij was nooit onaardig of zwak, op één aspect na: hij liet mijn moeder haar gang gaan, keek weg wanneer ze zich koppig gedroeg en zei niets als ze raaskalde.

Er volgde geen menselijk antwoord op haar ontzaglijke verdriet. Ze bleef achter met een echtgenoot die haar niet kon horen en niet met haar kon praten, een huilende zesjarige dochter en een heleboel verdrietige, angstige vrouwen die bang waren – zoals bedienden en tot slaaf gemaakten bang moeten zijn – dat zij gestraft zouden worden voor de dood van de kinderen.

Voor hem koesterde ze slechts afkeer; voor mij woede.

Ik herinner me alle keren dat ik mijn moeders hand of lichaam aanraakte, of zij die van mij, sinds de dood van mijn broers. Ze sliep nooit meer in het bed waar zij en mijn vader ons hadden verwekt.

Na vele dagen die ze op haar kamer doorbracht, verscheen ze ineens weer ten tonele. Ze leek amper te zijn veranderd en zag er nog steeds beeldschoon uit met haar glanzende zwarte haren, haar roomwitte gezichtje en haar trotse houding. In gezelschap gedroeg ze zich altijd wat afstandelijk en deed ze enigszins uit de hoogte: ze speelde de koningin onder de burgers. Ik verwonderde

me altijd over hoe anders ze zich gedroeg bij de mannen die door het huis van de koning te hoop liepen, vergeleken bij hoe ze zich tegenover ons opstelde, wanneer ze speelde en zong en lachte en danste met haar kinderen. Bij de bedienden gedroeg ze zich hooghartig, arrogant en vurig, maar ze hielden van haar want er school geen greintje kwade wil in haar. Nu gedroeg ze zich meestal kil jegens hen, kil jegens ons, kalm. Maar als ik wat zei, of wanneer mijn vader wat zei, zag ik vaak iets van afkeer op haar gezicht verschijnen, een eenzame, minachtende woede, voordat ze haar blik weer afwendde.

Ze droeg de *bullae* van de jongens om haar nek: de kleine amulet-buidels met een piepkleine fallus van klei erin, die jongens dragen voor geluk en bescherming. Ze hield de *bullae* in hun gouden capsules verborgen onder haar kleding. Ze deed ze nooit af.

De woede die ze in de aanwezigheid van anderen verborgen hield, uitte zich vaak in het vrouwendeel van het huis als irritatie jegens mij. De bijnaam die veel mensen voor me gebruikten, 'kleine koningin', vond ze bijzonder irritant en al snel gebruikten ze hem niet meer. Ze praatte niet vaak tegen me, maar als ik haar op de zenuwen werkte, draaide ze zich ineens naar me toe en zei ze met harde, vlakke stem dat ik een dwaas was, lelijk, onbenullig en timide. 'Je bent bang voor me. Ik haat lafaards,' zei ze dan. Soms werd ze daadwerkelijk gek van mijn aanwezigheid. Ze sloeg me of schudde me heen en weer tot mijn hoofd alle kanten op bewoog. Eén keer werd ze zo kwaad dat ze haar nagels in mijn gezicht zette. Vestina trok me bij haar weg, bracht haar naar haar kamer en wist haar weer tot bedaren te brengen. Ze snelde vervolgens terug om de lange, bloedende wonden op mijn wangen te wassen. Ik was te verbijsterd om te huilen, maar Vestina hilde voor mij terwijl ze zelf op de wonden smeerde. 'Dit worden geen littekens,' zei ze met betraande ogen. 'Ik weet zeker dat dit geen littekens worden.'

Ik hoorde mijn moeders kalme stem uit de slaapkamer komen. 'Mooi.'

Vestina zei dat ik tegen anderen moest zeggen dat de kat me had gekrabd. Toen mijn vader mijn gezicht zag en wilde weten wat er was gebeurd, zei ik: 'Silvia's oude kat heeft me gekrabd. Ik hield haar te stevig vast en toen liep er een hond langs en ze schrok. Het was niet haar schuld.' Uiteindelijk begon ik dat verhaal half te geloven, zoals kinderen wel vaker doen, en vulde ik het aan met details en omstandigheden zoals dat ik alleen was toen het gebeurde, in het eikenbos net voorbij de boerderij van Tyrrhus, en dat ik helemaal naar huis was gerend. Ik herhaalde dat Silvia er niets aan kon doen, de kat evenmin. Ik wilde niet dat zij door mij in de problemen zouden komen. Koningen straffen snel, dat verlicht hun onrust. Silvia was mijn beste vriendin en speelkameraadje, en de oude boerderijkat had een nest jongen dat het zonder haar niet zou overleven. En dus kon het alleen mijn schuld zijn dat ik krasen op mijn gezicht had. En Vestina had gelijk: haar zalf van smeerwortel deed zijn werk. De lange rode halen kregen korstjes, genazen en lieten geen littekens achter, op een licht zilverkleurig spoor over mijn linkerjukbeen onder het oog na. Ooit komt er een dag dat Aeneas het litteken volgt met zijn vinger en me vraagt hoe het komt. 'Ik ben gekrabd door een kat,' zeg ik dan. 'Ik hield haar vast en toen schrok ze van een hond.'

IK WEET DAT ER VEEL MACTIGERE KONINGEN UIT VEEL MACTIGERE koninkrijken zullen zijn dan Latinus van Latium, mijn vader. Ten noorden van de Zeven Heuvelen bevonden er zich ooit twee kleine versterkte vestingen met lemen muren: Janiculum en Saturnia. Vervolgens kwamen er Griekse kolonisten die de huizen op de heuvels herstelden. Ze noemden hun fort en stad Pallanteum.

Mijn dichter probeerde voor me te beschrijven hoe die plek eruitzag toen hij nog leefde, of eruit zal zien als hij leeft, moet ik zeggen. Want hoewel hij stervende was toen hij tot me kwam en hij nu al lange tijd dood is, is hij nog niet geboren. Hij bevindt zich onder de wachtenden aan de verre oever van de rivier der vergetelheid. Hij is me nog niet vergeten, maar dat gaat wel gebeuren wanneer hij uiteindelijk ter wereld zal komen en naar de overkant van dat troebele water zwemt. Wanneer hij me voor het eerst voor zich ziet, zal hij niet weten dat hij me nog zal ontmoeten in het bos van Albunea. Hoe dan ook, hij vertelde me dat in de toekomst, op de plek waar dat dorp nu staat, een onvoorstelbaar grote stad vele mijlen van de Zeven Heuvelen en de valleien rondom de heuvels zal beslaan. Op de heuveltoppen zullen prachtige tempels van marmer en goud prijken, met brede poorten en onnoemelijk veel beelden van marmer en brons. In één enkele dag zullen er meer mensen door het forum van die stad lopen, zei hij, dan ik in mijn hele leven zal zien in alle steden en dorpen, op alle wegen, op alle festivals en slagvelden van Latium bij elkaar. De koning van die stad zal de grote heerser van de wereld zijn, zo groot dat hij de titel 'koning' zal verafschuwen en alleen bekend zal staan als degene die groot is gemaakt door de heilige machten, de verhevene. Alle volkeren uit alle landen zullen voor hem knielen en hem eren. Ik geloof hem. Ik weet dat mijn dichter altijd de waarheid vertelt, maar niet altijd de gehele waarheid. Zelfs een dichter kan niet de gehele waarheid spreken.

Maar toen ik jong was, was deze fantastische stad nog niet veel meer dan een ongecompliceerd, klein dorpje, genesteld tegen de helling van een rotsachtige heuvel vol grotten, overwoekerd met planten. Ik ben er ooit naartoe gegaan met mijn vader. Het was een dag zeilen over de rivier, met de westenwind in de rug. De koning daar, Euander, een bondgenoot van ons, was een banneling

uit Griekenland en had zich ook hier in de nesten gewerkt door een van zijn gasten te doden. Hij had er een afdoende reden voor gehad, maar onze dorpelingen vergeten dat soort dingen nooit. Hij was mijn vader dankbaar voor zijn hulp en deed zijn best om ons te vermaken, maar hij leefde in veel grotere armoede dan onze rijke boeren. Pallanteum was een duister fort, verborgen onder de bomen tussen de brede gele rivier en de bosrijke heuvels. Ze bereidden voor ons uiteraard een feestmaal, biefstuk en hertenvlees, maar ze serveerden het op een vreemde manier: we moesten op bankjes liggen aan kleine tafeltjes, in plaats van dat we met zijn allen aan een lange tafel zaten. Zo deden de Grieken dat. En het heilige zout en meel stonden niet op tafel. Dat baarde me het hele banket zorgen.

Euanders zoon, Pallas, die toen ongeveer net zo oud was als ik – een jaar of elf, twaalf – was een vriendelijke jongen. Hij vertelde me een verhaal over een enorme beestachtige man die in een van de grotten woonde en in de schemering op pad ging om vee te stelen en mensen uiteen te rijten. Hij werd zelden gezien, maar liet enorme voetafdrukken achter. Een Griekse held genaamd Heracles kwam langs en doodde de beestachtige man. Hoe heette hij? vroeg ik, en Pallas vertelde me dat zijn naam Cacus was. Ik wist dat hij daarmee de vuurheerser bedoelde: het opperhoofd van een stam die Vesta continu liet branden voor de mensen uit de buurt met behulp van zijn dochters, net als mijn vader. Maar ik wilde het Griekse verhaal van de beestachtige man niet tegenspreken, het was immers een stuk spannender dan het mijne.

Pallas vroeg me of ik het hol van een wolvin wilde zien en ik zei ja. Hij nam me mee naar een grot genaamd Lupercal, vlak bij het dorp. Deze grot was heilig voor Pan, zei hij. Dat leek de naam te zijn die de Grieken hadden bedacht voor onze grootvader Faunus. Hoe dan ook, de dorpelingen waren zo slim om de wolvin en

haar jongen met rust te laten en in ruil daarvoor liet zij hen ook met rust. Ze kwam zelfs niet aan hun honden, ook al hebben wolven een hekel aan honden: ze kon meer dan genoeg herten vinden in die heuvels. Af en toe, in de lente, doodde ze een lam. Dat zag men als een offer, en als ze geen lam doodde, offerden ze een hond aan haar. Haar mannetje was de afgelopen winter verdwenen.

Wellicht was het niet heel slim van twee kinderen om in de opening van haar hol te staan, want ze had welpen en ze bevond zich daar. De geur van de grot was overweldigend. Het was stikdonker binnen en muisstil. Maar toen ik eenmaal gewend was aan het duister, zag ik haar ogen als twee kleine, onbeweeglijke vuren. Ze stond daar, tussen ons en haar kroost.

Pallas en ik waren langzaam achterwaarts weggelopen, zonder onze blik ook maar een seconde van haar af te wenden. Ik wilde niet gaan, maar ik wist dat het wel verstandiger zou zijn. Eindelijk draaide ik me om en volgde ik Pallas, maar met zeer langzame tred. Ik keek vaak om, om te kijken of de wolvin haar thuis zou verlaten en daar fier zou staan: de liefhebbende moeder, de meedogenloze koningin.

Tijdens dat bezoek aan de Zeven Heuvelen zag ik dat mijn vader een veel betere koning was dan Euander. Later ontdekte ik dat hij machtiger was geweest dan alle koningen in het westen in zijn tijd, hoewel hij mogelijk zou verbleken naast de grote verheven Augustus die nog zou komen. Hij had zijn koninkrijk weten te veroveren door oorlog te voeren en zijn grenzen te verdedigen, lang voor mijn geboorte. Toen ik jong was, werden er geen oorlogen gevoerd. Het was een lange periode van vrede. Uiteraard waren er ruzies en werd er gevochten door de boeren en langs de grenzen. Het gerucht gaat dat wij westerlingen een ruw volk zijn, gehouwen uit eikenhout. De lontjes zijn kort en men heeft de wapens altijd bij de hand. Af en toe moest mijn vader tussenbeide

komen en een ruzie beslechten die te hoog was opgelopen of zich te wijd had verspreid. Hij had geen leger. Mars huist in de akkers en op de grenzen van de akkers. Bij conflicten liet Latinus zijn boeren van de velden roepen en kwamen zij opdagen met de oude bronzen zwaarden en lederen schilden van hun vaders, klaar om voor hem tot in de dood te vechten. Als de strijd was beslecht, gingen zij terug naar hun velden, en hij naar zijn landhuis.

Het landhuis, het Regia, was de grote schrijn van de stad: een heilige plek. Onze goden en voorouders waren de penaten en laren van de stad en het volk. Latijnen kwamen uit heel Latium om te eren en te offeren en om te feesten met de koning. Op het platteland kon je het landhuis al van verre zien: het stak samen met de hoge bomen ver uit boven de muren en torens en daken.

De muren van Laurentum waren hoog en sterk omdat deze stad, in tegenstelling tot vele andere, niet op een heuvel was gebouwd, maar op de vruchtbare velden die naar beneden reikten, in de richting van de lagunes en de zee. Akkers en weides omringden de greppels en de aarde. Voor de stadspoorten lag een groot open veld waar de atleten speelden en de mannen hun paarden gereedmaakten. Maar als je door de poort van Laurentum liep, ruilde je de zon en wind in voor een rijke, heerlijk geurende schaduw. De stad was als een prachtig woud, een bos. Elk huis stond tussen de eikenbomen, vijgenbomen, iepen, slanke populieren en schaduwrijke laurierbomen. De smalle straten waren in het lommer gehuld en lagen bezaaid met bladeren. De bredere straten leidden naar het huis van de koning, groot en statig, dat met honderden rijen cederhout boven alles uittorende.

Op een plank aan elke muur aan weerszijden van de ingang stond een rij beeldjes die jaren geleden waren gehouwen door een banneling van de Etrusken als offer aan de koning. Ze waren geesten, voorouders. Janus met de twee gezichten, Saturnus, Italus,